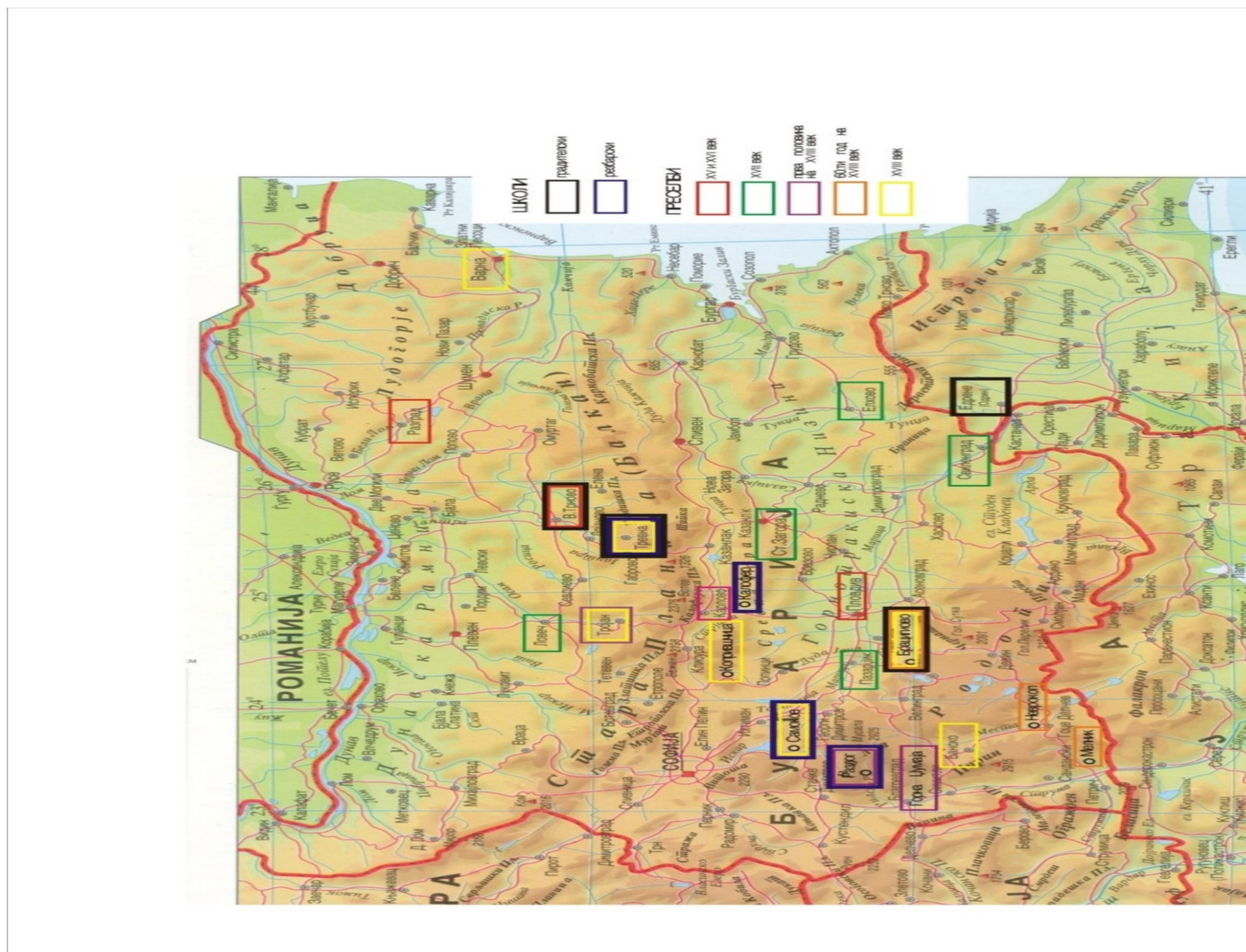

„МИЈАЧКОТО СТАНБЕНО ГРАДИТЕЛСТВО – ПОТЕКЛО, РАЗВОЈ И ДОСТРЕЛИ“ ОД Д-Р МЕЛАНИЈА ШЕРДЕНКОВСКА

За развојот на школите во Бугарија Асен Василев истакнува: Една од најпознатите, во творечки однос, архитектонски школи во нашата земја во времето на Преродбата е Брациговската архитектонска школа, чии творби се раширени во многу села во земјата „...кој е основателот на оваа школа не е познато. Можеби основач на школата е еден од талентираните градители, кои се преселиле од Костурско и од Горчанскиот крај на Западна Македонија. Според Асен Василев некои од тие мајстори веќе имале печатени книги и раководства за архитектура. Оттука јасно може да се види стремежот за повеќе знаење и амбицијата за творечки пристап. Основач на Калориферската школа е Антон Гл. Станишев, кој тука се преселил од Дебар, Македонија* “Кој е основачот на Разлошката школа не е точно утврдено. Се знаат само имињата на некои мајстори кои играат во неа значајна улога. Уста Вељан се преселил од с. Осој, Македонија, во Банско,

и е првиот познат мајстор на таа школа..”

Според Арбалиев во Бугарија во овој период активно творат три градителски школи - Брациговската, Трновската и Одринската и четири резбарски школи - Калоферската, Разлошката, Тревенската и Самоковската. Во овој преглед тој ги вбројува и Македонската градителска школа и Дебарската резбарска школа. Тој дава свое гледиште за развојот на Македонската резбарска и градителска школа и нејзиното влијание на архитектурата во соседните земји: За градителската школа тој пишува: Зголемувањето на националното чувство, нараснувањето на економската моќ и култура на “бугарското население” низ епохата на Възражданието даваат извонредни остварувања во уметноста и архитектурата во западните региони на Македонија и особено во селата вдолж течението на Горна Река (Радика) и на Мала Река, која се влива во неа.

Тоа е реон со богата градителска и уметничка традиција, чиј развој во периодот на Преродбата достигнува до големо совршенство....Во архитектурата на Македонската школа многу силно се изразени врските со националните традиции како во поглед на вградувањето на конструктивните елементи, така и во оформувањето на архитектонскиот детал. Љубовта спрема дрвото наоѓа достоинствено место во градителството и украсувањето на многу творби од оваа школа. Но во неа се прават и сериозни истражувања за развојот на традициите и во адаптирањето кон потребите на новиот живот. Како резултат на творечките барања на мајсторите од оваа школа во архитектурата на црковните објекти се воведуваат значително помонументални форми од оние на традиционалните решенија. Во оформувањето на ентериерите се развиваат многубројни новини - полуцилиндрични апсиди, слепа купола, висечки арки, ажурен парапет, како средство за зголемување на визуелното и уметничко доживување на внатрешните простори. Без сомнение сето ова укажува на базичното влијание врз развојот на архитектурата не само во Македонија, туку и во соседните региони, каде што се поставени творечки контакти со мајсторите од другите школи.

Во поглед на резбарството, за Дебарската резбарска школа, како што овој автор ја нарекува, изјавува: Богата и разноврсна е дејноста на Мијачките мајстори. Тие работат иконостаси и тавани на целиот Балкански Полуостров. Некои од нив стигнуваат дури и во Италија. Како е создадена Дебарската школа, кој е нејзиниот основач, не се знае точно. Можеби мајсторите од атонскиот и зографскиот манастир се првите оснивачи на школата. А можеби имало и месна традиција, па дејноста се развива како последица на тоа. За поцелосно согледување на информациите кои се однесуваат на преселбите на Мијациите во Бугарија, според Јаранов и почетокот и развојот на Преродбенските школи според Арбалиев, изработена е карта во која графички се внесени податоците за преселбите на Мијациите во Бугарија и евидентираниите градителски и резбарски школи.

Од приложената карта евидентно е дека еден или повеќе векови пред појавата на сите Преродбенските школи, во местата на настанокот, и нивната непосредна околина, како и во местата на главната дејност на школите, евидентирана е преселба на фамилии од Мијачкиот крај.

Така во Велико Трново, каде што се развива градителската школа, Мијаците се доселиле во XV и XVI век, во Тревен, каде што има развиено градителска и резбарска школа доселеници има во XVIII. Тука треба да се истакне влијанието и на доселениците во околните градови Разград, Ловеч и Тројан. Во Брацигово, со извонредно развиена градителска школа, доселеници има во XVII и XVIII век, како и во околните градови Пазарџик, во XVI и Пловдив во XVII век. Истото се случува и во резбарските школи во Бугарија. Во градот Самоков, со развиена резбарска школа, има доселеници во XVIII век, а во Разлошката резбарска школа уште во XVII век. Тука треба да се истакне дека почнувајќи од XV век во околината на овие градови има постојани доселувања на Мијаците и тоа градовите Горна Џумаја, Банско, Неврокопско и Мелник.

■ Пишува д-р Меланија Шерденковска